

IRMO

aktualno

ANALIZA DRUŠTVENIH UTJECAJA SMJERNICA ZA RAZVOJ DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA*

Sanja Tišma, Sanja Maleković, Daniela Angelina Jelinčić i Ivana Keser

Društveno poduzetništvo (DP), kao nov način poslovanja, područje je spajanja poduzetničkih praksi iz poslovnog svijeta i vrijednosti povezanih s društvenom odgovornošću i načelima održivog razvoja. Naglasak je na poduzetničkim aktivnostima kojima se pronalaze rješenja za određeni društveni problem stvarajući pritom i određenu društvenu vrijednost.

Iako je ovakav oblik poduzetništva u snažnom zamahu u Europskoj uniji (EU), u Republici Hrvatskoj (RH) je društveno poduzetništvo još uvijek u začetku. Iskorak je učinjen donošenjem Strategije razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2015), čime se nastojalo uspostaviti poticajno okruženje za promicanje i razvoj društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Strategija je trebala doprinijeti smanjenju regionalnih razlika i povećanju razine zaposlenosti te osigurati pravedniju raspodjelu i upravljanje društvenim bogatstvom. Nalazi

* Ovaj je prilog izrađen u okviru jedne od aktivnosti projekta "Dijalogom do hrvatske mreže za društveno poduzetništvo", kodni broj: UP.04.2.1.06.0054, kojeg je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

vrednovanja ove ambiciozno zamišljene strategije, koje je provedeno 2022. godine (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i WYG, 2021), ukazuju na neke iskorake, ali i na niz mjera u Strategiji za koje u provedbi postoje značajni prostori za napredak. Za daljnji razvoj DP-a značajno je razmotriti ključne rezultate provedenog vrednovanja, poglavito s aspekta primjene kriterija učinkovitosti, djelotvornosti i učinka Strategije. Provedeno vrednovanje može poslužiti kao vrlo argumentirana i svrhovita osnova za poduzimanje daljnjih nužnih promjena u DP-u te je ujedno osnova za niz *policy* rasprava ključnih dionika, društvenih poduzetnika, članova njihovih mreža te akademske zajednice, kako bi se u što skorijem vremenu mogli poduzeti koraci za realizaciju onoga što nije ostvareno ovom Strategijom. Ujedno, rezultati ovog vrednovanja predstavljaju osnovu za prijedlog novog strateškog okvira sa smjernicama za naredno razdoblje.

Projekt „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“ (2021. - 2023.) (Centar za ruralni razvoj Centar za ruralni razvoj CERURA HR, s.a.), u kojem Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) sudjeluje pružajući znanstvenu podršku, obuhvatio je dubinsku analizu stanja vezano za društveno poduzetništvo. Nalazi koji se odnose na potencijale i izazove za daljnji razvoj društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Potencijali i izazovi razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj

POTENCIJALI	IZAZOVI
<ul style="list-style-type: none"> • postojeći primjeri dobre prakse razvoja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj • postojanje dobrih praksi razvoja društvenog poduzetništva na razini EU-a i globalno • dobra suradnja svih dionika • iskoristivost fondova EU-a za razvoj društvenog poduzetništva • porast svijesti o mogućnosti razvoja društvenog poduzetništva • postojanje obrazovnih programa o društvenom poduzetništvu • općeniti porast ekonomskih aktivnosti na nacionalnoj razini • proučavanje vanjskih uspješnih iskustava • rast umrežavanja 	<ul style="list-style-type: none"> • neadekvatna informiranost o mogućnostima društvenog poduzetništva za poticanje lokalnog i regionalnog razvoja • niska razina svijesti o značaju razvoja zadruga, ali i društvenog poduzetništva u cjelini za lokalni i regionalni razvoj • poistovjećivanje zadruga i zadružnog poslovanja s poslovanjem u doba socijalizma • nepostojanje dovoljno jasnog zakonodavnog okvira za razvoj društvenog poduzetništva • nepoticajan porezni tretman za razvoj društvenog poduzetništva • nedovoljno raznoliki izvori financiranja društvenog poduzetništva • nepostojanje baze podataka o društvenom poduzetništvu • neadekvatna komunikacija između dionika važnih za razvoj društvenog poduzetništva • niska razina zainteresiranosti javnih tijela o mogućnostima razvoja društvenog poduzetništva i razvoja zadrugarstva • nedovoljno razvijene lokalne i regionalne potpore razvoju društvenog poduzetništva • nedostatna spoznaja dionika o razvojnom potencijalu DP-a za lokalni i regionalni razvoj, razvoj društva i gospodarstva u cjelini i institucija koje se dotiču djelovanja DP • nedovoljna djelotvornost i učinkovitost policy instrumenata u provedbi Strategije • nedostatna znanja relevantnih dionika za prijavu i pripremu projekata EU-a i drugih projekata • nedovoljan broj kvalificiranih zaposlenika u društvenim poduzećima • izuzetna ovisnost društvenih poduzeća o javnim izvorima financiranja • nedovoljna likvidnost društvenih poduzetnika i otežan pristup kapitalu • pomanjkanje empirijskih istraživanja o DP-u

Izvor: obrada autorica

Iako se radi samo o nekoliko izdvojenih ključnih potencijala i izazova, te unatoč brojnim i kompleksnim izazovima, potencijal za daljnji razvoj društvenog poduzetništva u Hrvatskoj ipak postoji.

Tijekom 2022. godine u okviru projekta „Dijalogom do Hrvatske mreže

za društveno poduzetništvo“ izrađeno je 29 smjernica za budući razvoj društvenog poduzetništva (Tablica 2).

Tablica 2: Smjernice za razvoj društvenog poduzetništva kroz 8 tematskih područja

Smjernice za razvoj javnih politika DP I DRŽAVNA IMOVINA
• osnivanje koordinacijske radne skupine sastavljene od nositelja i dionika društvenog poduzetništva i onih koji upravljaju državnom imovinom
• edukacija dionika društvenog poduzetništva za razvoj značajnih projekata („flagship“) koji koriste državnu imovinu, kao i jedinica lokalne i regionalne samouprave
• podizanje svijesti javnosti o važnosti i ulozi društvenog poduzetništva – promicanje, razumijevanje i vidljivost društvenog poduzetništva
Smjernice za razvoj javnih politika DP I POREZNA POLITIKA
• daljnja razrada specifičnih poreznih olakšica i izuzetaka od naplate poreza za sve društvene poduzetnike
• intenzivna edukacija svih društvenih poduzetnika o korištenju postojećih instrumenata i olakšica te subvencija
• jačanje kapaciteta društvenih poduzetnika u prikupljanju financijskih sredstva
Smjernice za razvoj javnih politika DP I ZAKONODAVNI OKVIR
• mapiranje i dubinska analiza društvenih poduzeća, te razvoj službene evidencije društvenih poduzeća
• izrada poticajnog općeg zakonskog akta koji definira društvena poduzeća te donošenje preporuka i prijedloga za izmjene i dopune zakonodavnog okvira javnih politika
• osnivanje jedinstvenog tijela za koordinaciju i razvoj društvenog poduzetništva
• podizanje svijesti javnosti o važnosti i ulozi društvenog poduzetništva – promicanje, razumijevanje i vidljivost društvenog poduzetništva
Smjernice za razvoj javnih politika DP I MLADI
• mapiranje društvenih poduzeća
• jasan strateški okvir za poticanje zapošljavanja mladih i razvoja društvenog poduzetništva
• promicanje, vidljivost i razumijevanje koncepta društvenog poduzetništva među poduzetnicima i građanima
• reforma aktivnih politika tržišta rada, što uključuje i reformu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje
• reforma obrazovnog sustava
Smjernice za razvoj javnih politika DP I OBRAZOVNI SUSTAV
• nužnost veće vidljivosti i promicanja društveno-korisnog učenja
• poticanje obrazovne zajednice u društvenom angažmanu
• reforma obrazovnog sustava
Smjernice za razvoj javnih politika DP, RANJIVE SKUPINE I SOCIJALNE USLUGE
• osiguravanje participativnosti te sustavno uključivanje građana u projekte, inicijative i aktivnosti vezano za DP, ranjive skupine i socijalne usluge
• djelovanje sukladno smjernicama vrednovanja Strategije razvoja društvenog poduzetništva u segmentu DP-a i ranjivih skupina te socijalnih usluga
• Snažnije usmjeravanje JLPS-ova prema podizanje svijesti o značaju DP-a te njihovo aktivno uključivanje u podupiranje socijalnih udruga i zadruga.

Smjernice za razvoj javnih politika DP U POLJOPRIVREDI
• osiguranje komplementarnosti mjera i inicijativa nadovezanih razvojnih politika relevantnih za društveno poduzetništvo u poljoprivredi
• osnaživanje poljoprivrednog zadrugarstva
• jačanje koncepta CLLD-a te podupiranje Lokalnih akcijskih grupa (LAG) s relevantnim rezultatima
• jačanje podrške društvenom poduzetništvu u poljoprivredi sa svih razina upravljanja
• jačanje iskorištavanja razvojnog potencijala za daljnji razvoj društvenog poduzetništva u poljoprivredi
Smjernice za razvoj javnih politika KOMUNIKACIJSKI KANALI DP-a I NOSITELJA JAVNIH POLITIKA TE INSTITUTI POTPORE
• podizanje kvalitete upravljanja u svrhu jačanja komunikacijskih kanala
• jačanje umrežavanja, medijske zastupljenosti i informiranosti društvenih poduzetnika
• intenziviranje suradnje društvenih poduzetnika, gospodarstva, javnog sektora i akademske zajednice

Izvor: obrada autorica

Iz analize pripremljenih smjernica vidljivo je da su za gotovo sva tematska područja relevantne aktivnosti mapiranja društvenih poduzetnika, uspostava adekvatnog zakonodavnog i institucionalnog okvira, snažnije informiranje društvenih poduzetnika o mogućnostima financiranja, porast vidljivosti aktivnosti društvenih poduzetnika i ostvarenih rezultata te povećanje uključenosti lokalne zajednice u razvoj društvenog poduzetništva. Tijekom 2023. godine provedena je analiza društvenih učinaka predloženih smjernica¹ koja predstavlja alat za razumijevanje načina na koji razvojne strateške odluke mogu dovesti do promjena koje utječu na ljude i njihovu okolinu. To je proces identifikacije mjerljivog ishoda i razmjera u kojemu neka smjernica utječe na određene promjene u životu zajednice. Učinak tako predstavlja razliku između onoga što bi se ionako dogodilo i onoga što se dogodilo uslijed provedbe određene smjernice. Sama analiza predstavlja napor da se unaprijed vrednuju i procijene društvene posljedice (pozitivne i negativne) koje će vjerojatno uslijediti temeljem provedbe pojedinih javnih politika, programa, mjera i aktivnosti. To je analiza posljedica (pozitivnih i negativnih) na ljude, koje mijenjaju načine i obrasce njihova života (rad, dokolica, organizacija, međusobni odnosi, itd.).

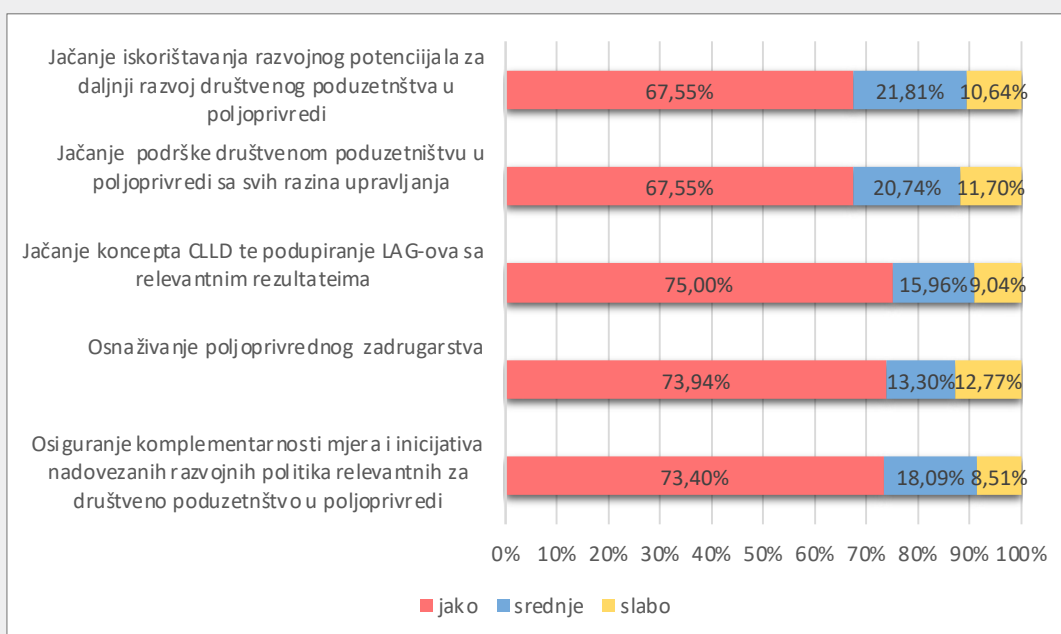
U okviru projekta analizirali su se učinci s gledišta različitih dionika i u različitim vremenskim okvirima te se nastojalo procijeniti da li su društvene koristi provedbe pojedinih smjernica značajnije od izravnih ili neizravnih

1 Metodološki okvir za izradu analize društvenih učinaka smjernica za javne politike vezanih za društveno poduzetništvo pripremljen je prema dokumentu Vodič za analizu socijalnih utjecaja (Bejaković, P., 2009)

šteta za društvo u cjelini. Iako je kroz navedeni Projekt provedena analiza društvenih učinaka za sve smjernice, u nastavku su kao primjer interpretacije prikazani nalazi za razvoj društvenog poduzetništva u poljoprivredi (Tablica 3.) te za temu Društveno poduzetništvo i mladi (Tablica 4.). Od ispitanika se tražilo da po jačini (jako, srednje, slabo) kategoriziraju društvene učinke predloženih smjernica unutar dva izdvojena tematska područja, odnosno da odrede jačinu utjecaja na njihov život, rad i okolinu.

Analizom društvenih učinaka smjernica za društveno poduzetništvo u poljoprivredi pokazalo se da 70 - 80 % ispitanika smatra ključnim smjericama poticanje zadrugarstva i poticanje rada lokalnih akcijskih grupa za razvoj društvenog poduzetništva u tom sektoru.

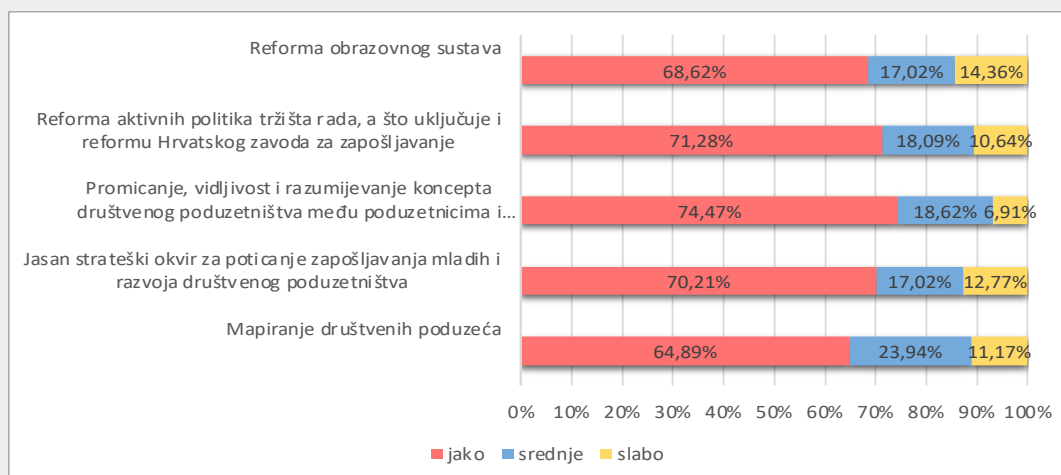
Tablica 3. Jačina društvenog učinka smjernica za razvoj javnih politika - DP U POLJOPRIVREDI

Izvor: obrada autorica

Nalazi vezani za razvoj društvenog poduzetništva i mlade pokazuju da je podizanje svijesti i edukacija javnosti i mladih o mogućnostima koje pruža društveno poduzetništvo jedna od najznačajnijih i najvažnijih smjernica za budućnost.

Tablica 4. Jačina društvenog učinka smjernica za razvoj javnih politika - DP i mladi

Izvor: obrada autorica

Kao što je ranije istaknuto, osim za dva prethodno izdvojena primjera analiziranih smjernica, analiza društvenih učinaka izrađena je za sve predložene smjernice na razini Republike Hrvatske² prikazane u Tablici 2.. Provedeno istraživanje pokazalo je da većina ispitanika smatra da prioritete za razvoj društvenog poduzetništva postoje u javnim sektorskim politikama (primjerice u poljoprivrednoj politici, socijalnoj politici i politici razvoja malog gospodarstva).

Ključni nalazi provedene analize ukazuju na činjenicu da 70 - 80 % ispitanika ključnima smatra aktivnosti podizanja svijesti javnosti o važnosti i ulozi društvenog poduzetništva te provedbu sustavne edukacije svih dionika društvenog poduzetništva, posebice na regionalnoj i lokalnoj razini. Također, vrlo važnom se ocjenjuje intenzivna edukacija svih društvenih poduzetnika vezano za različite mogućnosti financiranja njihovog poslovanja te za prikupljanje financijskih sredstva. Nešto manje značajnom (60 - 70%) ocijenjena je potreba za nastavkom mapiranja društvenih poduzeća, te rad na zakonodavnom i strateško-planskom okviru za daljnji razvoj društvenog poduzetništva.

Nalazi pokazuju da je značajan broj ispitanika detektirao ključne potrebe kad je u pitanju daljnji razvoj sektora. Treba, međutim, istaknuti da se osnaživanje ovog segmenta razvoja ne može razmatrati odvojeno od niza drugih segmenata pa i razvojnih politika. Među ostalim, to se odnosi na politiku razvoja malog gospodarstva, poljoprivrednu, socijalnu, regionalnu i obrazovnu politiku, politiku zaštite okoliša, ali i na niz drugih politika i razvojnih segmenata kao što su inovacije, turizam, kultura, energetika i dr.

2 Detaljne analize društvenih učinaka po smjernicama za pojedinačna tematska područja dostupna je na mrežnoj stranici projekta: <https://www.socialbiz.cerura.hr/>

Također, provedena istraživanja ukazuju na činjenicu da će uz podršku i mjere s nacionalne razine sve značajnija biti provedba politike u odnosu na društveno poduzetništvo sa županijske i lokalne razine, upravo zbog opće prepoznate važnosti društvenog poduzetništva za razvoj regija i lokalnih zajednica na razini cijele Europske unije, ali i šire o čemu svjedoče brojni uspješni primjeri razvoja ovog sektora u skoro svim europskim regijama.

LITERATURA

- Bejaković, P. (2009) *Vodič za analizu socijalnih utjecaja*. Zageb: Institut za javne financije. Dostupno na: <https://dokumen.tips/documents/vodic-za-analizu-socijalnih-utjecaja-ijfhr-socijalnihnad dalje-kroz-analizu.html?page=1>
- Centar za ruralni razvoj Centar za ruralni razvoj CERURA HR (s.a.) Projekt „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“ (2021. - 2023.). Dostupno na: <https://www.socialbiz.cerura.hr/>
- Cvitanović, V. (2018). Društveno poduzetništvo kao izravan doprinos ekonomskom razvoju. *Obrazovanje za poduzetništvo: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 8 (specijalni broj)
- European Commission (2019). *Social enterprises and their ecosystem in Europe – Updated country report Croatia*. Author: Davorka Vidović. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Jelinčić, D. A. (2022). *Procjena društvenog utjecaja smjernica za razvoj javnih politika – društveno poduzetništvo i mladi*. Analiza u sklopu projekta „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“, ESF.
- Maleković, S. i Keser, I. (2022). *Procjena društvenog utjecaja smjernica za razvoj javnih politika – društveno poduzetništvo u poljoprivredi*. Analiza u sklopu projekta „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“, ESF.
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2015). *Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine* Dostupno na: <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Strategija-razvoja-dru%C5%A1tvenog-poduzetni%C5%A1tva-u-RH-za-razdoblje-2015-2020.pdf>
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i WYG. (2021). *Vrednovanje djelotvornosti, učinkovitosti i učinka Operativnog*

programa učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020. Grupa 7: Vrednovanje društvenog poduzetništva. Dostupno na: https://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2021/11/Zavrs%CC%8Cno-izvjes%CC%8Cc%CC%81e_vrednovanje-dru%C5%A1tvenog-poduzetni%C5%A1tva.pdf

Šimleša, D., Puđak, J., Majetić, F., i Bušljeta Tonković, A. (2015). Mapiranje novih obzora: izvještaj o stanju društvenog poduzetništva u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.kulturpunkt.hr/>

Vojvodić, I. i Šimić Banović, R. (2019). Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regulatorni okvir. *Pravni vjesnik*, 35(2), 105-135. 33. Zadruga za etično financiranje (n.d.). Dostupno na: <https://www.zef.hr/hr>

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Sanja Tišma, ravnateljica

Uredništvo:

Ana-Maria Boromisa,
Sanja Maleković,
Jakša Puljiz,
Sanja Tišma,
Aleksandra Uzelac

Lektura:

Snježana Ivanović

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije **IRMO aktualno** moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).

Ovaj prilog izrađen je u okviru jedne od aktivnosti projekta "Dijalogom do hrvatske mreže za društveno poduzetništvo", kodni broj: UP.04.2.1.06.0054, kojeg je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR.

IRMO

Institut za razvoj i međunarodne odnose
Institute for Development and International Relations